

Kapitola 13. PROJEKT LIDSTVO

„Na počátku stvořil Bůh nebesa a zemi. A země byla pustá a prázdná a nad propastí byla tma.... A řekl Bůh: „Budiž světlo.“ A bylo světlo...“ (Genesis 1:1-3)

Hovořili jsme již o tom, že nejstarší části Bible jsou psány velmi archaickým jazykem a že jejich překlad je mnohdy velmi problematický. Tento text patří pravděpodobně k těm úplně nejstarším. Jsou to vůbec první verše Bible. A již zde, při popisu zakládání našeho světa, je uvedena věc zcela zásadního významu. Světlem v tomto textu se totiž vůbec nemyslí světlo ve smyslu fyzikálního vlnění v oblasti viditelného spektra.

Jakkoliv se stvoření vesmíru neobejde bez zažehnutí termonukleárních pecí hvězd, o objevení světelných zdrojů na obloze a rozednění ve fyzikálním smyslu, se kniha Genesis zmiňuje až ve čtrnáctém verši.

Tento třetí verš však hovoří o duchovní ideji, na základě které a kvůli které začal být náš svět budován:

„Je to totiž Bůh, jenž řekl: „Ať ze tmy zazáří světlo“, a zazářil na naše srdce, aby je osvětlil slavným poznáním Boha skrze Kristův obličej.“ (slova ap. Pavla ve 2. listu Korintským 3:6)

Stvoření planety Země, umělecká koláž

LOGOS A SVĚTLO ZÁŘÍCÍ VE TMĚ

„Na počátku bylo Slovo a Slovo bylo u Boha a Slovo bylo bohem. Ten byl na počátku u Boha. Všechno začalo existovat skrze něho a bez něho nezačala existovat ani jediná věc. Co začalo existovat jeho prostřednictvím, byl život, a život byl světlem lidí. A světlo září ve tmě, ale tma je nepřemohla. Právě světlo, které svítí lidem všeho druhu, mělo přijít na svět. Byl ve světě a svět začal existovat skrze něj, ale svět jej neznal. Tak se slovo stalo tělem a přebývalo mezi námi a dívali jsme se na jeho slávu“ (Jan 1:1-14)

Pisatel Janova evangelia nám zde o této ideji podává poměrně obsáhlou zprávu. Řečtina *koiné*, je ale již rovněž mrtvým jazykem a i s jejím překladem, zvláště při popisu složitějších problémů, které NZ skutečně řeší, mohou být problémy. Nehledě na to, že překladatelé leckdy „ohýbají“ smysl textů, aby zapadl do tradičního teologického chápání.

Podívejme se nyní na doslovná znění sporných bodů těchto textů pomocí Českého studijního překladu.

„Na počátku bylo Slovo, to slovo bylo u Boha (řecky **doslova k Bohu**),

to Slovo bylo Bůh (**bohem** [?], výraz členu).

To bylo na počátku u Boha (**doslova k Bohu**).

Všechno vzniklo skrze ně a bez něho nevzniklo vůbec nic, co je (doslova ani jedna [věc]).

V něm byl život (doslova co vzniklo, v tom byl život) a ten život byl světlo lidí.

A to světlo ve tmě svítí a tma je nepohltila (doslova **nepřemohla nebo nepřijala, nepochopila**).

Pokud je zde řečeno, že *Slovo bylo k Bohu*¹, (což se v textu skutečně doslova píše), je smysl úvodu Janova evangelia při srovnání se stvořitelským procesem popsaným v knize Genesis celkem srozumitelný.

Kdosi - vyšší nebesa - dávají pokyn (slovo) k Bohu (nižší nebesa), aby vykonal tvůrčí práci. Je zde popsán akt stvoření, a to zcela shodným způsobem, jako to činí kniha Genesis. Čili:

„Na počátku bylo Slovo (vysoká idea, projekt), to slovo bylo k Bohu, (sděleno? sesláno? Nejvyšší sesílá projekt [návrh] II. nebesům), to Slovo bylo Bohem (nabylo moci? návrh byl přijat). To bylo na počátku k Bohu (sděleno? sesláno? I. nebesům; projekt předán k realizaci). Všechno vzniklo skrze něj a bez něj nezačala existovat ani jediná věc.“ Proces realizace pak konkrétně vypadal takto:

- „A Bůh dále řekl: „Ať nastane prostor ...“, a stalo se tak.“

¹ Připomeňme, že pojem „bůh“ znamená mocný, čili projekt byl prozkoumán a začal být brán vážně, byla mu přiznána moc - byl zplnomocněn. Pravděpodobně jeho přijetí bylo spojeno s velkými závazky a odpovědnostmi, které stvořitelská nebesa musela přijmout, podřídit se jim. Uvědomme si, že tento projekt byl zárodkem čehosi velkolepého, co mělo mít velmi významný dopad na existenční základnu prvních i druhých nebes. Označení tohoto fenoménu bohem, nebo božským (podst. jméno zde nemá člen), není nijak přehnané. Navíc jde o založení dalších nebes - v biblickém počtu už čtvrtých.

- „A Bůh dále řekl: „Ať se nashromáždí vody pod nebesy ...“, a stalo se tak.“
- „A Bůh dále řekl: „Ať ze země vyrazí tráva a rostlinstvo ...“, a stalo se tak.“
- „A Bůh dále řekl: „Ať nastanou ... svítící tělesa ...“, a stalo se tak.“
- „A Bůh dále řekl: „Ať se vody zahemží hemžením živých duší ...“, a stalo se tak.“
- „A Bůh dále řekl: „Ať země vydá živé duše podle jejich druhů ...“, a stalo se tak.“
- „A Bůh dále řekl: „Udělejme člověka ke svému obrazu a podle své podoby ...“ a Bůh pak stvořil člověka ke svému obrazu, stvořil jej k obrazu Božímu.“ (1.M 1:6-27)

Zde je slovo skutečně sdělováno (směřováno) k někomu (k Bohu). Nemůžeme se totiž domnívat, že Bůh v Genesis říká své příkazy jen tak „do větru“, jak si to teologie tradičně vykládá. Bůh není žádný kouzelník a Bible není pohádková knížka. Sdělené slovo (příkaz) musel někdo přijmout a vykonat. Někdo, kdo je toho schopen, kdo má potřebné znalosti a ovládá potřebné technologie – Bůh (zde malakim, 1. nebesa).

„(Pověz mi, ...) Do čeho byly zapuštěny její podstavce, nebo kdo položil její rohový kámen, když spolu radostně provolávaly jitřní hvězdy (cherubim) a všichni Boží synové (malakim) začali pochvalně křičet?“ (Job 38:(4),6,7)

Poznámka: Tento zdánlivě banální text opět sděluje důležitou informaci, poněvadž je odrazem určitého dobového zvyku, nebo snad odrazem mentality tehdejších lidí. Srovnajme následující text: „Všechn lid, ten křičel silným hlasem, jímž chválil JHWH za položení základu JHWH domu. A mnozí z kněží a levitů, kteří kdysi viděli bývalý dům, plakali silným hlasem, když se před jejich očima kladl základ tohoto domu, zatímco mnozí jiní pozvedali hlas v radostném křiku“. (Ezd 3:11,12) Na pozadí dobového koloritu nám tento text chce sdělit, že to byli právě tito andělé (cherubim, malakim), kdo vybudovali planetu Zemi a život na ní.

Zde je tedy popsán stvořitelství proces, na kterém se podílelo vícero úrovní nebes. A to včetně Nejvyšších, která dodala projekt - Logos. V posledním kroku už není zadán žádný příkaz a stvoření člověka provádí sám zadavatel - 2. (3.?) nebesa: „A Bůh dále řekl: Učinme člověka ...“

Poznámka: Berme v úvahu, že informace v úvodních částech Bible byly sděleny lidem v jejich primitivním stavu, kdy neměli nejmenší tušení o projektování, plánování a dalších operacích spojených s takto sofistikovanou tvůrčí prací. Sdělení muselo být přizpůsobeno jejich úrovni chápání a jejich úrovni jazyka. Popisy složitých procesů byly nahrazeny nebo znázorněny nejjednoduššími pojmy jako *slovo*, *duch*, *světlo* atd. Tato úroveň sdělení pak může dělat problémy při jejich dnešní interpretaci.

IDEA LOGU

Egyptští a antičtí myslitelé rozpracovávali již dlouho před příchodem Krista jakýsi koncept, jehož ústřední ideu nazvali Logos. Tento koncept měl vyjadřovat jakýsi univerzální princip projevující se v celé přírodě, který učenci jejím pozorováním vytyčili². Existovalo několik verzí tohoto konceptu.

Dnes asi nejznámějším protagonistou teorie Logu byl řecký učenec židovského původu Filón Alexandrijský. Ten si uvědomil, že koncept Logu by se dal aplikovat i na Starý zákon³ a celkem úspěšně na této aplikaci pracoval.

Pisatel Janova evangelia byl zjevně seznámen s touto problematikou a termín Logos na stvořitelství ideu velmi vhodně použil.

Naše Bible termín Logos překládají v úvodu Janova evangelia jako „slovo“. To je ovšem jen okrajový význam tohoto mnohoznačného řeckého výrazu.

Podívejme se na to, co k tomuto výrazu říká Biblický slovník od Adolfa Novotného:

Logos: příbuzné slovesu *legein* (*sbíratí, počítati, vypravovati*) a jeho už jen řídce používaný prvotní význam je *sbírka, soubor*. Častěji se používá ve významu *počet (výpočet)*, účet ale také *schopnost myslet, rozum a odtud i rozumnost* nebo *myšlenkové souvislosti* nebo *zákonitost věcí*. V biblickém řeckém textu je pak nejrozšířenější jako *vypravování, řeč, slovo, účet*. Prvotní i vedlejší významy tohoto slova ukazují, že se při něm zdůrazňuje hlavně obsahová náplň, čili význam slova.

REALIZACE LOGU

„*Tak se Slovo stalo tělem a přebývalo mezi námi a dívali jsme se na jeho slávu, jaká patří jedinému zplozenému synovi od Otce; a byl plný milosti a pravdy.*“ (Jan 1:14)

V této části výkladu se smysl toho textu již nabízí sám:

Došlo zde k dílčímu naplnění dávného projektu - *projektu lidstva* - zadaného už při stvoření planety. Ztělesněním toho projektu byl člověk Ježíš Kristus.

² Podobně i dnešní astronomové rovněž hledají jakýsi univerzální princip, který tuší a který by měla vyjádřit tzv. Teorie všeho.

³ Filón si všimnul, že antická teorie logu velmi dobře vyhovuje starozákonní představě moudrosti, především její personifikované podobě z knihy Přísloví 8:22-31.

Byl prvním, který dosáhl duchovních kvalit potřebných pro vytvoření optimální nehierarchické spravedlivé společnosti podle příkladu třetích nebes. Do budoucna je pro lidstvo taková společnost rovněž předpokládána:

„*V ten den, je výrok JHWH vojsk, budete každý volat na druhého, zatímco [budete] pod révou a pod fikovníkem.*“ (Zach 3:10)

Je to společnost, kterou zatím právem vnímáme jako utopickou. K jejímu realizování bude nutná výchova a dosažení potřebného limitního množství jedinců obdobné kvality jakou měl Ježíš. Teprve pak bude možné navrhnout její architekturu – pokud její vznik nebude za daného stavu intuitivní. Projekt je ve stadiu experimentu, a je možné, že zatím nikdo nezná přesnou odpověď.

Jediné, co z Písem vyplývá, je to, že lidé (jako nejmladší, 0. nebesa) mají jakési predispozice dané Nejvyšším k dosažení takového vývoje společnosti. Predispozice vyšší nežli obě mezilehlá nebesa – malachim i cherubim, přičemž tato první i druhá nebesa netrpělivě čekají na výsledky tohoto vývoje. Lze se totiž domnívat, že pro malachim, stejně jako cherubim, platí totéž, co pro člověka – potřeba stálého pohybu vpřed, neboli pokroku.

Tento závěr by mohl působit poněkud sebevědomě a unáhleně; pojďme se tedy podívat na jeho další podporu v Písmech.

DĚDICTVÍ SPÁSY

Už v knize Genesis se hovoří o tom, že člověk byl stvořen k Božímu obrazu. Evangelia a novozákonní texty začínají hovořit o tom, že lidé jsou nebo se mají stát Božími syny, syny Nejvyššího. Hovoří se o jakémisi významném dědictví, jež je určeno lidem, o dědictvím záchrany (spásy) atd. Co to znamená? Uveďme si tyto verše:

„...a (abyste) děkovali Otcí, který vás učinil vhodnými k účasti na dědictví svatých ve světle. Osvobodil nás z autority tmy a přenesl nás do království Syna své lásky...“ (Kol 1:12,13)

„O kterém andělu však kdy řekl: “Posad’ se po mé pravici, dokud ti nepoložím tvé nepřátele za podnož tvým nohám“? Cožpak nejsou všichni duchové (andělé) k veřejné službě, vyslaní, aby sloužili těm, kteří mají zdědit záchranu?” (Žid 1:13,14),

a zopakujme ještě tento text:

„Bylo jim zjeveno, že tím neslouží sami sobě, nýbrž vám; ti, kdo vám přinesli evangelium v moci Ducha svatého, seslaného z nebes, zvěstovali vám nyní toto spasení⁴ (záchranu), kteří i andělé touží spatřit.“ (1Pe. 1:12; EP)

Nejprve se tedy dozvídáme, že svatí mají jakési dědictví ve spojitosti s nejvyšší ideou, světlem. Dále se dozvídáme, že mají získat jakési spasení, čili záchranu, kterou i andělé touží spatřit. Znamená to, že andělé ji sami neznají a tudíž nemají?

Syny Nejvyššího, čili jeho dědici, mají být lidé. Jsou to tedy lidé, kdo by právě po tomto (Nejvyšším) Bohu měli cosi zdědit. Je to ona zmiňovaná záchrana? Jen tento Nejvyšší, jak už víme, skutečně vlastní něco vzácného, co ostatní nemají – *světlo*, v němž přebývá. Hovoříme zde ve starověkých biblických termínech, jejichž smysl snad už čtenáři začíná být srozumitelný.

Tento fakt by stavěl člověka perspektivně velmi, velmi vysoko, což by vysvětlovalo všechny superlativy, které jsou s Kristem jakožto prvním úspěšným člověkem spojovány. Není se tedy co divit, že to hluboce zasáhlo a zmátlo ranou teologii.

Doposud všichni bez výjimky jej pod velikostí jeho slávy chápaly buď jako božskou bytost, nebo alespoň jako bytost sice Bohem stvořenou, ale podobného transcendentního původu, vtělenou do člověka.

RÁJ

Další zřejmá spojitost mezi dědictvím Nejvyššího (třetích nebes) a lidmi je ráj. Jakkoliv bychom neměli tento pojem spojovat s žádnou utopickou blažeností, z Písem je zřejmé, že toto zřízení existuje jak ve třetích nebesích, tak bylo ustanoveno i na zemi, a to hned na samém počátku.

„*Znám člověka, který byl před čtrnácti lety ... uchvácen až do třetího nebe. ... byl uchvácen do ráje a slyšel nevyslovitelná slova, o kterých není pro člověka zákonné mluvit.*“ (2Kor 12:2-4)

Nyní, po vysvětlení celého základního tématu Bible, se konečně opět dostáváme k tématu ráje a můžeme se vrátit a dokončit slíbené vysvětlení kapitoly s názvem „Spor o jablko“.

ZÁKAZ JEDENÍ ZE STROMU POZNÁNÍ

V této fázi výkladu již můžeme nabídnout k vysvětlení smysl „zákazu“ jedení ovoce ze Stromu poznání dobrého a zlého.

⁴ V dnešní době snad již akutně nejde o záchranu existence, jako spíše o záchranu z bezvýchodné situace, ve které se nacházejí i andělé. V případě lidí jde i o záchranu z nesnesitelného strádání.

Hovořili jsme již o tom, že planeta Země a především zahrada Eden vytvářela nové výchovné prostředí pro kvalitnější cestu duchovního rozvoje a odpovídala tak novému projektu – symbolicky zvanému světo.

Vnější dravý ekosystém odpovídal duchovně starému a překonanému výchovnému systému – symbolicky označovanému jako tma.

Celý prostor - zahrada Eden s celou okolní přírodou - pak měl tvořit jakousi interaktivní učebnici života. Tato situace vyžadovala od lidí iniciativu a úsilí. Lidé měli tento ekosystém – rostlinstvo a zvířata – zkoumat, kultivovat a dále rozšiřovat, až by ovládli všechna obyvatelná území naší planety.

Tento ekosystém vyžadoval péči (ochranu) a byl velmi příznivý pro lidský život. Podobně lidskému vývoji a výchově měla být poskytována potřebná péče.

Lidé by v tomto prostředí a výchovném konceptu nemuseli být nutně vybaveni zvířecími instinkty omezujícími jejich svobodnou vůli, jakým je např. nutkavý sexuální pud a pravděpodobně i další instinkty, např. strach, (což je pud sebezáchovy), mohli by mít vyšší práh bolestivosti atd. To by byl optimální stav pro rozvoj svobodné vůle.

V takovém hypotetickém případě ale musí být zajištěna primární biologická (ale i duchovní) bezpečnost lidí nějakým jiným způsobem.

Z toho minima informací, které máme, se to jeví tak, že se Bůh snažil zavést celý systém takovým způsobem, že se lidé měli učit spolehlivě poslouchat (respektovat) jednoduché nejnütnější ochranné (bezpečnostní) výstrahy. Dostávali by zpočátku patrně i rámcové pokyny⁵, které by usnadňovaly jejich orientaci a urychlovaly tak jejich vývoj.

Lidé si měli zřejmě postupně ověřovat užitečnost těchto kroků, a jejich návyk respektovat je, se tak měl posilovat.

První duchovní vlastnost, kterou by si takto vypěstovali, by byla poslušnost a důvera. Nikoliv otrocká, ale niterně přijatá, ověřená praktickou zkušeností – což znamená moudrost (zákon v srdci). Tyto vlastnosti by byly alternativou instinktů a tím mohla být zajišťována jejich základní biologická poslze i duchovní bezpečnost až do nabytí potřebné zručnosti a zralosti. Něco podobného se lidé vlastně snaží praktikovat na svých dětech.

Namísto toho se jako první projevila naopak neposlušnost, která se díky tomu (tabula raza) zapsala hluboko do lidské povahy. Proto se v Písmech mluví o „synech neposlušnosti“, což znamená dědici neposlušnosti.

TEST STABILITY

Jenže šlo o experiment, jehož fungování bylo nutno prověřit. Test zákazu jedení ze *Stromu poznání* byl testem spolehlivosti fungování tohoto postupu a můžeme se jen domnívat, zda mu předcházela řada podobných, méně závažných testů, či nikoliv.

Pokud by totiž tento systém selhával, muselo by se v krajním případě přikročit k havarijnímu opatření – k nastartování zvířecích instinktů a pádu celého systému zpět do staré vývojové cesty.

Strom poznání byl pravděpodobně posledním a nejvyšším testem stability. Ale také mohl být jediným a dlouhodobým. Detaily řešení neznáme.

V každém případě splňoval funkci jak testu, tak zároveň v případě neúspěchu i spouštěče k nastartování potřebných fyziologických změn k přenastavení celého systému podmínek vývoje lidské společnosti.

Systém Edenu vlastně fungoval zcela automaticky, podobně jako celá stvořená příroda.

Lidé buďto budou respektovat jednoduché bezpečnostní pokyny, a tím pádem si takto vypěstují první „duchovní“ vlastnost, kterou po nich zdědí i jejich děti, nebo nebudou, pokyny začnou porušovat a celý společenský systém, (nebo jen jeho neposlušná část?) automaticky spadne do staré standardní cesty, což se nakonec stalo.

Jeden problém byl v tom, že tato cesta byla sice standardní, ale nikoliv dobrá, (proto se hledalo jiné lepší řešení).

JÁDRO PROJEKTU – TALENTY LIDSKÉHO DUCHA

Druhý problém byl v tom, že lidé – jak tomu vše nasvědčuje – jsou oproti andělům a cherubům bytosti s jinou vyšší architekturou psychiky, odrážející určitou vývojovou kvalitu třetích nebes, která měla urychlit a hlavně optimalizovat jejich vývoj.

Vyšší nadání člověka je pravděpodobně znázorněno už talenty nebo hřivny v Ježíšových podobenstvích. V pozdějších novozákonních textech pak toto nadání vystupuje pod pojmem „duchovní dary“ (charisma). Zde je pak problematice těchto darů ducha věnován velký prostor:

„Či myslíte, že nadarmo je psáno: *Bůh zárlivě touží po duchu, kterého do nás vložil?*“ (Jak 4:5; EP)

„*Jsou rozmanité dary, ale je týž duch; a jsou rozmanité služby, a přece týž Pán; a jsou rozmanitá působení, a přece je to týž Bůh, který provádí všechna působení ve všech.*“ (1Kor 12:4,5)

⁵ To víme již z precedenčního pokynu: „Buďte plodní a přibývejte (množte se) a naplňte zemi a podmaňte si ji.“ (1M 1:28)

„Ale právě jak je napsáno: „Oko nevidělo, ani ucho neslyšelo, ani v srdci člověka nevyvstaly věci, jež Bůh připravil těm, jež ho milují. Nám však je Bůh zjevil prostřednictvím svého ducha, neboť duch zkoumá všechno, i hluboké věci Boží. Vždyť kdo mezi lidmi zná lidské věci, kromě ducha člověka, který je v něm? Tak také nikdo nepoznal Boží věci, kromě Božího ducha.“ (1Kor 9-11)

Pád do staré vývojové cesty měl pro lidi nepředvídatelné a nakonec i katastrofální následky. Lidé se začali chovat paradoxně úplně obráceně a situace se vymkla kontrole, přestože nebesa vkládala do lidstva velké naděje -

OČEKÁVANÝ VÝVOJOVÝ ZÁZRAK NENASTAL ...

„JHWH tedy viděl, že špatnost člověka na zemi je hojná a že každý sklon myšlenek jeho srdce je po celou dobu jenom špatný. A JHWH pocítil lítost, že učinil na zemi lidi a v srdci ho zbolelo.“ (1M 6:5)

Celou následující éru proto nebesa řešila spor, proč došlo k tak nečekanému a totálnímu duchovnímu úpadku celé lidské civilizace. Jako první byla napadena a prověřována samotná kvalita stvoření ...

„Nad ním stáli serafové ... Volali jeden k druhému: "Svatý, svatý, svatý je Hospodin zástupů, celá země je plná jeho slávy." (Iz 6:3; EP)

Tento text nás jen velmi opatrně upozorňuje na to, že se v té době úspěšně vyřešil spor týkající se kvality stvořených lidí. Serafové by určitě neztráceli čas hodnocením kvality přírodních procesů. Jejím stvořením a příp. kontrolou byly fundovaně pověřena 1. a 2. nebesa. Co se však vymykalo zkušenosti a znalostem těchto nižších nebes byla lidská duše.

Po zvrubném rozboru nese tato zpráva celkem jednoznačné, ale opatrně vyjádřené poselství, že celá země je plná slávy JHWH zástupů – tedy hlavně včetně člověka.

Problematické chování člověka je tedy vývojového charakteru – projek (architektura psyché) je v pořádku.

Takto lze rozumět tomuto zdánlivě banálnímu textu. I z něj je opět zřejmý úzký vzájemný vztah mezi třetími nebesy (serafim) a člověkem. Fundovaně posoudit celou situaci byli schopni jedině serafim.

Malakim a cherubim jednoduše nemohou lidské duši dostatečně nerozumět. Lidé jsou prostě jiní. Mělo to být novější, logicky kvalitativně vyšší stvoření, a to dokonce řádově. Počátky byly ovšem velmi nepřesvědčivé.

To by mohlo být i důvodem, proč zvláště malakim člověku velmi dlouho nedůvěřovali a proč zde byla nutná řada intervencí a přímlov za lidstvo.

„Bůh (3. nebesa a 2. nebesa) ho (Krista) vystavil jako obětní dar ke smíření prostřednictvím víry v jeho krev. To proto, aby dal najevo svoji vlastní spravedlnost, protože odpouštěl hříchy, které se staly v minulosti, zatímco Bůh (Odpůrce a především 1. nebesa) projevoval trpělivost; aby tak dal (opět 3. a 2. nebesa) najevo v tomto nynějším období svou vlastní spravedlnost, aby byl spravedlivý, i když prohlašuje za spravedlivého (hříšného) člověka, který má víru v Ježíše.“ (Řím 3:25,26; poznámky v závorkách jsou naše vysvětlující vsuvky)

Lidstvo mělo ze svého Boha a z jeho reakcí strach. Tento strach byl všudypřítomný ve všech starověkých kulturách, včetně judaismu. Církev si pak pod tíhou tohoto stavu vytvořila celý panteon světců, jakožto patronů lidského rodu. Z hlediska nebes však byl jedinou skutečnou garancí lidstva pouze Kristus, později známý jako Ježíš Nazaretský:

„... ani výška ani hloubka ani žádné jiné stvoření nás nebudou schopni oddělit od Boží lásky, která je v Kristu Ježíši, našem Pánu.“ (Řím 8:39)

ZÁVĚR

Projekt lidstvo (logos) je tedy mimořádně velkorysý plán Stvořitele, proces nastartovaný stvořením člověka. Bůh zpočátku tento proces sám korigoval, zvláště kvůli počátečním vývojovým problémům. Později činí Stvořitel kroky pro to, aby dohled nad tímto procesem přecházel postupně více a více do rukou člověka. Kontrolu nad svým vývojem mají lidé v budoucnu zcela převzít a Projekt lidstvo se tak má stát Projektem lidstva. Má se stát lidským projektem, protože člověk jako svobodná bytost jej má sám naplnit. Převzetí vyšší míry kontroly je v Bibli opět ohlašováno jako příchod Božího království na zemi. Rozvoj vědy a techniky – nutných nástrojů pro jeho realizaci – by skutečně mohl být předzvěstí příchodu Božího království 3. smlouvy.